

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи
та інформатизації

Володимир ГАЛИК

17 лютого 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Основи реставраційного живопису

Галузь знань: **02 Культура і мистецтво**

Спеціальність: **023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація**

Освітня програма: **Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво**

Статус дисципліни: **вибіркова**

Факультет початкової освіти та мистецтва

Кафедра вокально-хорового, хореографічного та образотворчого мистецтва

Мова навчання **українська**

Дані про вивчення дисципліни

Форма здобуття освіти	Курс	Семестр	Загальний обсяг дисц. Кредити ЄКТС	Кількість годин							Вид семестрового контролю	
				Аудиторні заняття					Самостійна робота	Курсова робота	Залік	Екзамен
				Разом	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття	Семінарські заняття				
Денна	4	7	6/180	60	10	-	50	-	120	-	+	-
Заочна	4	7	6-180	24	6	-	18	-	156	-	+	-

Робоча програма складена на основі освітньої програми та навчального плану підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (240 кредитів ЄКТС)

Розробник: Жанна ЯСЕНИЦЬКА, старший викладач

Погоджено гарантом освітньо-професійної програми:

Валентина ДРОТЕНКО, кандидат філософських наук, доцент

Схвалено на засіданні кафедри вокально-хорового, хореографічного та образотворчого мистецтва

Протокол № 10 від 14 09 2023 р.

Завідувач кафедри Ірина БЕРМЕС

Схвалено на засіданні науково-методичної ради факультету початкової освіти та мистецтва

Протокол № 4 від 27 09 2023 р.

Схвалено на засіданні науково-методичної ради університету

Протокол № 8 від 17 лютого 2023 р.

УДК 75.025.4(073)

Р 58

**Рекомендовано до друку вченою радою Дрогобицького
державного педагогічного університету імені Івана Франка
(протокол №1 від 31 січня 2024 року)**

ОСНОВИ РЕСТАВРАЦІЙНОГО ЖИВОПИСУ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Дрогобич – 2024

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета навчальної дисципліни: підготувати фахівця у сфері реставрації творів живопису; ознайомити з методами комплексного дослідження, надати теоретичні знання та навички практичної реставрації творів живопису на дерев'яній та полотняній основах; надати студентам теоретичні і практичні навички відновлення ушкоджених живописних творів, уміння застосовувати практичні навички у сфері реставрації станкового та монументального живопису; ознайомити із станом реставраційної справи в Україні та за її межами.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен оволодіти такими компетентностями:

Загальні компетентності:

ЗК 2. Здатність зберігати і примножувати культурно-мистецькі, екологічні, моральні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 6. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 9. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

Фахові компетентності:

ФК 2. Здатність володіти основними класичними і сучасними категоріями та концепціями мистецтвознавчої науки.

ФК 4. Здатність оволодівати різними техніками та технологіями роботи у відповідних матеріалах за спеціалізаціями

ФК 8. Здатність проводити аналіз та систематизацію зібраної інформації, діагностику стану збереженості матеріально-предметної структури твору мистецтва, формулювати кінцеву мету реставраційного втручання.

ФК 9. Здатність використовувати професійні знання у практичній та мистецтвознавчій діяльності.

Програмні результати навчання:

ПРН 2. Виявляти сучасні знання і розуміння предметної галузі та сфери професійної діяльності, застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях.

ПРН 11. Визначати мету, завдання та етапи мистецької та дослідницької діяльності, сприяти оптимальним соціально-психологічним умовам для якісного виконання роботи.

ПРН 15. Володіти фаховою термінологією, теорією і методикою образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації мистецьких творів.

ПРН 17. Популяризувати надбання національної та всесвітньої культурної спадщини, а також сприяти проявам патріотизму, національного самоусвідомлення та етнокультурної самоідентифікації.

2. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовою для вивчення є освоєння дисциплін «Основи композиції», «Основи кольорознавства», «Рисунок», «Живопис», «Скульптура та пластична анатомія», «Декоративно-прикладне мистецтво та художні промисли», «Історія зарубіжного образотворчого мистецтва», «Історія Українського образотворчого мистецтва», «Етнодизайн» / «Основи дизайну», «Художнє конструювання», «Художньо-прикладна графіка».

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Згідно з вимогами освітньої програми здобувачі вищої освіти повинні

знати

- базові теоретичні та практичні закономірності реставрації творів живопису;
- основні закономірності й сучасні досягнення у теорії, історії та методології реставрації творів мистецтва;
- сфери реставраційної діяльності;
- особливості становлення та розвитку реставраційної справи в Україні;
- новітні концепції в галузі реставрації творів живопису;
- методи, прийоми, способи реставрації, методика дослідження творів живопису;
- етапи роботи під час різного виду реставраційного втручання;
- хімічні сполуки та речовини, що використовуються в реставрації;
- правила роботи з музейними експонатами та творами живопису;

вміти:

- проводити діагностику стану збереженості матеріально-предметної структури твору мистецтва;
- формулювати кінцеву мету реставраційного втручання у відповідності до вимог сучасної наукової реставрації;
- працювати з хімічними сполуками в процесі реставрації;
- виконувати нескладні реставраційні роботи творів живопису, іконопису;
- обрати оптимальну методику та матеріали, спираючись на знання хімічних та фізичних властивостей структурних елементів самого твору живопису, а також природних та синтетичних реставраційних матеріалів;

- відтворити у матеріалі твір класичного темперного, олійного живопису, опираючись на отримані навички художника й теоретичні знання з історії техніки живопису;

- використовувати історичний досвід світової реставраційної та мистецької практики, застосовувати різноманітні мистецькі та реставраційні матеріали й технології.

4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Оцінювання здійснюється за шкалами оцінювання: стобальною, національною і ЄКТС.

A (90–100) – «відмінно»: студент демонструє ґрунтовні, систематичні знання з теорії та практики основ реставрації, логічно та змістовно розкриває закономірності реставрації творів живопису, зміст основних категорій, понять сучасної наукової реставрації, реалізує методи, прийоми, способи реставрації, володіє методикою дослідження творів живопису; проводить діагностику стану збереженості матеріально-предметної структури твору мистецтва, формулює кінцеву мету реставраційного втручання у відповідності до вимог сучасної наукової реставрації; відтворює у матеріалі твір класичного темперного або олійного живопису.

B (82–89) – «добре»: студент вільно володіє навчальним матеріалом, методами, прийомами, способами реставрації, розкриває методикою дослідження творів живопису, етапи роботи підчас різного виду реставраційного втручання; допускає помилки з питань хімічних сполук та речовин для в реставрації; на достатньому рівні відтворює у матеріалі твір класичного темперного або олійного живопису, спираючись на отримані раніше навички художника й теоретичні знання з історії техніки живопису.

C (75–81) – «добре»: студент вільно володіє навчальним матеріалом, оперує мистецькими термінами, здатний реалізувати методи, прийоми, способи реставрації, методикою дослідження творів живопису; в основному дотримується етапів роботи підчас різного виду реставраційного втручання; допускає неточності в роботі з хімічними сполуками та речовинами для реставрації; на достатньому рівні відтворює у матеріалі твір класичного темперного або олійного живопису.

D (67–74) – «задовільно»: студент демонструє теоретичні знання не в повному обсязі; виявляє посередній рівень володіння методами, прийомами, способами реставрації, на низькому рівні оперує методикою дослідження творів живопису; не логічно розкриває етапи роботи підчас різного виду

реставраційного втручання; допускає помилки у роботі з хімічними сполуками, порушує правила роботи з музейними експонатами та творами живопису.

Е (60–66) – «задовільно»: студент відтворює навчальний матеріал без логічної послідовності; не достатньо оперує методами, прийомами, способами реставрації, не може провести діагностику стану збереженості матеріально-предметної структури живописного твору, не вірно формулює кінцеву мету реставраційного втручання; на низькому рівні відтворює у матеріалі твір класичного темперного або олійного живопису.

FX (35–59) – «незадовільно»: студент володіє низьким рівнем теоретичних знань з основ реставрації; не оперує методами, прийомами, способами реставрації, не орієнтується в методиці дослідження творів живопису; не може проводити діагностику стану збереженості матеріально-предметної структури твору мистецтва, формулювати кінцеву мету реставраційного втручання у відповідності до вимог сучасної наукової реставрації.

F (0–34) – «незадовільно»: студент проявляє надто обмежені, неймовірно низькі знання з елементарних основ теорії та практики основ реставрації; не володіє програмовим матеріалом; не здатний виконати практичні завдання; не розуміє поставлених навчальних та творчих завдань, відсутні елементарні знання з основ реставрації; не здатний відтворити у матеріалі твір класичного темперного або олійного живопису.

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби діагностики включають диференційований та об'єктивний облік результатів навчальної діяльності студентів і передбачають:

- а) контроль засвоєння теоретичних знань та рівня практичних умінь;
- б) контроль самостійної роботи студентів;
- в) співбесіда;
- г) залік.

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

7 семестр

1. Відомості про реставрацію живопису

Олійний живопис на полотні, особливості письма, способи дослідження. Традиційні та сучасні матеріали живопису на полотні олійними фарбами. Сучасні захисні синтетичні лаки. Види біошкідників у олійному живописі та боротьба з ними. Умови музейного зберігання творів. Вологість та

температурний режим. Методика проведення досліджень творів живопису. Новітні методи дослідження.

2. Хіміко-технологічні процеси в реставрації

Хімія в реставрації. Полімери та синтетичні матеріали. Хіміко-технологічні процеси в реставрації. Матеріали для реставраційних робіт. Полімери в реставрації пам'яток історії та культури, їх властивості. Синтетичні та природні полімери, їх характеристика.

3. Технологічні операції в реставрації творів живопису.

Робота з підрамником. Види підрамників. Види полотна. Деревина для підрамника. Перетягування полотна. Практичне застосування. Клей в реставраційних процесах. Технологічні операції відновлення порваного полотна та відновлення пошкоджених країв. Закріплення фарбового шару. Дублювання полотна.

4. Використання деревини в живопису.

Живопис на дощці та його види. Укріплення пошкоджених дощок. Схеми роботи з пошкодженою дерев'яною основою. **Робота з живописним полотном.**

Робота з поверхнею фарбового шару в олійному живописі. Змивання забруднень в олійному живописі. Видалення лаку часткове та остаточне. Технологія виконання робіт.

5. Історія живописних технік у реставраційних роботах.

Живопис в техніці «старих майстрів». Техніка та технологія живопису майстрів минулих століть. Суть техніки. Матеріали та рецептура. Використання підмальовку. Імприматура в живопису, її види. Твори живопису в даній техніці. Темперний живопис на полотні. Фресковий живопис. Темперний живопис на дереві. Енкаустика.

Орієнтовна тематика практичних занять

1. Живопис на дощці та його види.
2. Робота з живописним полотном та з поверхнею фарбового шару в олійному живописі.
3. Живопис в техніці «старих майстрів». Імприматура в живопису.
4. Відомості про реставрацію живопису. Традиційні та сучасні матеріали живопису на полотні олійними фарбами.
5. Темперний живопис на полотні. Сучасні темперні фарби та ґрунти.

6. Фресковий живопис. Речовини для укріплення фарбового шару та тиньку.
7. Темпера живопис на дереві. Укріплення живописного шару.
8. Енкаустика. Розчинники та суміші для склеювання фрагментів та відновлення втрат.

7. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Виконання практичних завдань

Завдання №1. Творча композиція в техніці темперного живопису.

Матеріали: картон, темпера. Формат орієнтовно А – 3.

Завдання №2. Творча композиція в техніці олійного живопису.

Матеріали: картон (полотно), олійні фарби. Формат орієнтовно А – 3.

Завдання №3. Копія роботи в техніці темперного живопису.

Матеріали: Грунтоване полотно, темпера. Формат орієнтовно А – 3.

Завдання №4. Копія живописної роботи в техніці старих майстрів.

Матеріали: грунтоване полотно, олійні фарби. Формат орієнтовно А – 3.

8. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Поточний контроль реалізується у формі виконання практичних аудиторних завдань на заняттях, співбесіда з лектором та самостійної роботи. Аудиторна практична робота оцінюється визначеними балами в кінці заняття. Практичні завдання самостійної роботи студенти здають викладачу згідно визначених термінів.

Засвоєння студентами теоретичного матеріалу з дисципліни перевіряється співбесідою з лектором у відведений час. Питання на співбесіду формуються на основі теоретичного матеріалу, поданого на лекціях.

Результати поточного контролю враховуються при виставленні підсумкової оцінки (балів) з даної дисципліни, вивчення якої завершується семестровим заліком. Семестрова підсумкова оцінка визначається як сума балів з усіх видів навчальної роботи. Оцінка з дисципліни виставляється за шкалами оцінювання: стобальною, національною та ЄКТС.

Загальний бал, який студенти можуть отримати по закінченню семестру, розподіляється таким чином:

Розподіл 100 балів між видами робіт

Аудиторні практичні завдання	№1	№2	№3	№4	№5	№6	№7	№8
	5	5	5	5	5	10	5	10
Самостійна робота	№1		№2		№3	№4		
	10		10		10	10		
Співбесіда	10							
Всього балів	100							

Залік за талоном №2 і перед комісією проводиться в усній формі (відповіді на запитання) з оцінюванням за стобальною шкалою.

9. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ, ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Заняття з навчальної дисципліни «Художньо-прикладна графіка» проводяться в аудиторії № 105, навчальний корпус № 7 (вул. Л. Курбаса 2).

Матеріальне забезпечення (обладнання) навчальної дисципліни: матеріали та інструменти для виконання художньо-графічних та реставраційних робіт (папір, прості олівці, туш, пера, гелеві ручки, фарби, пензлі тощо), наочний, ілюстративний і методично-ілюстративний фонд.

За умови навчання у дистанційній формі заняття проводитимуться в онлайн-режимі за допомогою програми Zoom для організації відео-конференцій.

Лінк на дисципліну:

Ідентифікатор персональної конференції

- 5681340600
- Код доступу 2020

10. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основні

1. Жердзицький В. Є. Живопис. Техніка і технологія : навчальний посібник. Харків : Колорит, 2006. 327 с.
2. Жолтовський П. Іконопис. *Український живопис XVI –XVIII ст.* Київ : Наукова думка, 1978. 117.
3. Іванісько С.І. До історії реставрації фрескового живопису Софії Київської. *Проблеми збереження, консервації, реставрації та експертизи музейних пам'яток* : тези доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції, 23–27 травня 2005 року. Київ : ННДРЦУ, 2005. С. 113–117.
4. Кириченко М.А. Основи образотворчої грамоти. М.А. Кириченко, І.М. Кириченко. Київ : Вища школа, 2002. 190 с. : іл.

5. Крвавич Д.П., Овсійчук В.А., Черепанова С.О. Українське мистецтво : навч. посібник: у 3 ч. – Львів : Світ. Ч. 2. 2004. 267 с.; Ч. 3. – 2005. –286 с.
 6. Кедринський А.А. Основи реставрації пам'яток архітектури. Узагальнення досвіду школи ленінградських реставраторів. Київ : Образотворче мистецтво, 1999. 184 с.
 7. Культурна спадщина України. Правові засади збереження, відтворення та охорони культурно-історичного середовища. *Збірник офіційних документів*. Київ : Істина, 2002. 336 с.
 8. Народний іконопис. Українське народознавство : навч. посібник / М. С. Глушко [та ін.] ; ред. С. П. Павлюк [та ін.]. Львів : Фенікс, 1997. 598 с.
 9. Сланський Б. Техніка живопису та реставрації. Київ : Мистецтво, 2009. 304 с.
 10. Сидор О. Ікона-святиня, світогляд, мистецтво. *Куманець*. 1994. 152 с.
 11. Степовик Д. Історія української ікони Х–ХХ ст. Київ : Либідь, 2008. 440 с.
 12. Проблеми збереження, консервації і реставрації музейних пам'яток історії та культури: Спецвипуск. *Проблеми біопошкодження пам'яток історії та культури* / кол. авторів, кер. Т.О. Кондратюк. Київ : ІПК ПК, 1998. 172 с.
 13. Туманов І.М. Рисунок, живопис, скульптура: теоретико-методологічні основи комплексного навчання . Львів : Аверс, 2010. 496 с.
- Допоміжні:**
14. Андрес Г. Рада Європи та законодавство про реставрацію культурної спадщини. *Реставрація музейних пам'яток в сучасних умовах. Проблеми та шляхи їх вирішення* : тези доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції, 20–23 травня 2003 року. Київ : ННДРЦУ, 2003. С. 7–10.
 15. Дерев'яно А.Ю. Методичні рекомендації на тему «Реставрація темперного живопису». – Х.: ХДАДМ, 2016-18 р.
 16. Дерев'яно А.Ю. Методичні рекомендації на тему «Реставрація олійного живопису». – Х.: ХДАДМ, 2016-18 р.
 17. Пасічний А.М. Образотворче мистецтво. Словник-довідник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008. 216 с.
 18. Партола Я.В. Методи дослідження творів мистецтва. Харків : ХДАДМ, 2011. – 26 с.
 19. Сидор М. Б. Основи грамоти з образотворчого мистецтва. Словник термінів / М.Б. Сидор, М. Й. Федів, Ж. В. Ясеницька. Дрогобич : РВВ ДДПУ, 2006. 78 с.

20. Словник образотворчого мистецтва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://artdic.ru/id_ex.htm
21. Як реставрують твори живопису: досвід Львівського історичного музею [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://spadshchyna.lviv.ua/yak-restavruyut-tvory-zhyvopysu-dosvid-lvivskogo-istorychnogo-muzeyu/>

Електронне навчальне видання

ОСНОВИ РЕСТАВРАЦІЙНОГО ЖИВОПИСУ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка**

Технічний редактор

Ольга Лужецька

Коректор

Ірина Артимко

Здано до набору 12.03.2024 р., Формат 60x90/16. Гарнітура Times. Ум. друк.
арк. 0,75. Зам. 16.

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка.
(Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників та розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 5140 від
01.07.2016 р.). 82100, Дрогобич, вул. Івана Франка, 24, к. 203.